

Нам також було цікаво з'ясувати, в чому педагоги вбачають причини ускладнень діяльності у позашкільних закладах. Аналіз відповідей засвідчив, що основною причиною, що викликають труднощі у роботі з розвитку соціальної компетентності, є відсутність методичних рекомендацій, посібників (66,3%). Було названо і причини іншого характеру: нерозуміння важливості даної проблеми саме в діяльності позашкільних закладів, небажання педагогів ускладнювати собі життя, зайве навантаження до тем, які вивчаються.

Висновок: беззаперечно існує потреба в просвітництві педагогічного колективу позашкільних навчальних закладів; посилення співпраці педагогів з батьками у вихованні в дітей соціальної компетентності; підвищенні наукового рівня методичного забезпечення педагогічного процесу формування соціальної компетентності.

Література

1. Бех І.Д. Комунікативна компетентність педагога в оптимізації виховного процесу / І.Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – К., – 2005. – Вип. 8. кн. 1. – С. 6–11.
2. Закон України “Про позашкільну освіту” // Освіта України. – 2000. – № 31. – С. 6–8.
3. Ковбасенко Л.І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / Л.І.Ковбасенко, К. – 2000. – 53 с.

О. Л. Морін
м. Київ

РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Анотація. Розкрито отримані попередні результати констатувального етапу дослідження, проведеного у 2011 р. лабораторією трудового виховання і профорієнтації.

Ключові слова: констатувальний експеримент, професійне самовизначення, учні старших класів.

Співробітники лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання НАПН України у 2011 р. розпочали науково-дослідну роботу з обґрунтування та експериментальної перевірки змісту та педагогічних засобів підготовки учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання.

Завданнями констатувального експерименту були: аналіз стану досліджуваної проблеми у педагогічній практиці; констатація рівня забезпечення професійного орієнтування учнів старших класів у загальноосвітніх навчальних закладах; уточнення сутності та структури готовності учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання, розроблення критеріїв, показників та рівнів її сформованості, добір діагностичного інструментарію дослідження; визначення рівнів сформованості готовності учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання.

Аналіз стану досліджуваної проблеми у педагогічній практиці засвідчив, що останнім часом відбуваються зміни в галузі освіти, які вимагають укріплення і розвитку системи профільного навчання, соціалізації учнів з урахуванням реальних потреб ринку праці. Однак до цього часу не розроблено педагогічної технології забезпечення професійного самовизначення учнів в процесі профільного навчання. Звідси виникає суперечність між вимогами суспільства до рівня професійної підготовки фахівців і відповідно до рівня підготовки випускників середніх загальноосвітніх шкіл та нерозробленістю науково-методичних засад формування професійного самовизначення особистості в умовах профільного навчання.

Підвалини професійного самовизначення особистості формуються ще під час шкільного навчання, на яке суспільство покладає задачу підготувати дитину до життєвого самовизначення та самореалізації, в тому числі і у професійній сфері. Саме в загальноосвітній школі молоді люди роблять перший у своєму житті вибір напряму майбутнього професійного шляху. Цей процес становить собою найважливішу складову розвитку особистості і обов'язковою умовою її подальшої професіоналізації. При цьому відбувається формування ставлення особистості до себе як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, а результатом виступає її готовність до професійного самовизначення, тобто визначення варіантів самореалізації у певній професійній діяльності в умовах сучасного ринку праці.

Проведений у 2011 р. аналіз накопиченого науково-теоретичного досвіду розв'язання проблеми дав змогу уточнити формулювання поняття „готовність учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання” і визначити його як змістовно-синтетичне особистісне новоутворення, що формується у процесі цілеспрямованого педагогічного впливу й забезпечує узгодження учнем знань про зміст і структуру професій, їхніх вимог до суб'єкта зі сформованими в процесі розвитку пріоритетними можливостями та потребами, а результатом постає вибір напряму майбутнього професійного шляху. На нашу думку, це поняття можна визначати як змістовно-синтетичне особистісне новоутворення тому, що воно об'єднує численні властивості об'єкта в їхньому взаємозв'язку одним з одним, що виникає на конкретному етапі розвитку особистості, визначаючи її свідомість, ставлення до себе і до навколишнього світу.

Процес професійного самовизначення особистості є динамічним і усвідомленим. У ньому всі компоненти взаємопов'язані і взаємозалежні. Структуру означеного новоутворення особистості становлять пізнавально-рефлексивний, мотиваційний і процесуально-результативний компоненти.

Пізнавально-рефлексивний становить собою провідний чинник у створенні підґрунтя для формування адекватного ставлення учня до себе як до суб'єкта професійного самовизначення. Критеріями цього компонента є глибина і міцність знань учня про себе, світ праці та майбутню професію.

Мотиваційний компонент визначається необхідністю і потребою учня у прийнятті рішення щодо вибору майбутнього професійного шляху. Критеріями

цього компонента є дієвість інтересів, сформованість мотивів і змістовність його ціннісних орієнтацій.

Процесуально-результативний визначається перетворювальною діяльністю учня, проектною діяльністю, характеризується набуттям ним практичного досвіду. Критеріями цього компонента є точність умінь і навичок, сформованість професійно важливих якостей, необхідних для обраної професії.

Під час констатувального експерименту були визначені рівні сформованості готовності учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання.

При цьому застосовувалися такі методики:

Для показників сформованості пізнавально-рефлексивного компонента (рівень знань учня про світ праці, про майбутню професію; рівень знань власних фізіологічних, функціональних і психологічних особливостей, їх адекватна самооцінка; розуміння мети, специфіки профільного навчання і його зв'язок з майбутньою сферою професійної діяльності, знання про перебіг процесу професійного самовизначення) було застосовано опитувальник “Професійні наміри” Е. Зеєра, адаптований молодшим науковим співробітником лабораторії трудового виховання і профорієнтації З. Охріменко [3].

Для показників сформованості мотиваційного компонента: рівень розвитку навчальних (профільних), пізнавальних і професійних інтересів учня, методика “ОДАНІ – 2” [4]; наявність мотивації на профільне навчання як передумову майбутнього професійного успіху, методика Т. Дубовицької: “Діагностика навчальної мотивації” [2]; ставлення учня до побудови професійної кар'єри, а також ставлення до навчання і праці загалом, методика К. Замфір у модифікації А. Реана: “Мотивація професійної діяльності” [1].

Для показників сформованості процесуально-результативного компонента: навички визначення учнем відповідності професійних вимог обраної професії власним особливостями; прагнення учня до самовдосконалення, самореалізації, розвитку у себе професійно-важливих якостей відповідно до характеру майбутньої професії, прагнення до проби сил в процесі проектної діяльності і професійних проб; рівень навчальних досягнень, який характеризує ступінь прояву творчого потенціалу, активності і наполегливості під час досягнення найкращого результату в процесі опанування профільними предметами, застосовувалися експертні оцінки, розроблені науковим співробітником лабораторії трудового виховання і профорієнтації І. Ткачук.

Отримані результати констатувального зрізу дозволили прийти до висновку про їхню схожість та сталість у різних типах навчальних закладів. Спільним в отриманих результатах є те, що вибір учнями старших класів майбутньої професії детермінується переважно впливом з боку педагогічно неконтрольованих факторів. Отримані дані дозволяють стверджувати – внаслідок відсутності систематизованої профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах у школярів формуються поверхневі знання про світ професій сучасного ринку праці. Більшість учнів старших класів не володіє об'єктивними знаннями про власні індивідуально-психологічні особливості, рівень фізичного розвитку та

стану здоров'я, тому вони не в змозі адекватно оцінити свої можливості. Для більшості учнів старших класів притаманним є низький та середній рівні готовності до професійного самовизначення, а вибір майбутньої професії значною мірою визначається її престижністю.

Отримані результати констатувального експерименту підтверджують гіпотезу щодо необхідності введення в навчально-виховний процес курсу профорієнтаційного спрямування, зміст якого слугує системоутворювальною основою для реалізації сукупності організаційно-педагогічних умов спільної діяльності суб'єктів профорієнтаційної роботи у середній загальноосвітній школі. Зміст та педагогічні засоби підготовки учнів старших класів до професійного самовизначення мають спрямовуватися на активізацію та індивідуалізацію профорієнтаційної роботи у напрямі розвитку здатності особистості до самопізнання, самооцінки та актуалізації потреби у самовдосконаленні.

Література

1. Бордовская Н.В. Педагогика : учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб : Питер, 2000. – 235 с.
2. Дзюбка Л. Діагностика навчальної мотивації : збірник методик / Людмила Дзюбка, Людмила Гриценко. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
3. Практикум по психологии профессиональной школы / под ред. Э.Ф. Зеера. – Свердловск, 1990. – С. 26 – 33.
4. Федоришин Б.О. Психолого-педагогические основы профессиональной ориентации : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. / Борис Олександрович Федоришин. – К., 1996. – 383 с.

В. Г. Муромець
м. Київ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Анотація. Розглянуто та обґрунтовано особливості та напрями психолого-педагогічного супроводу школярів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, превентивне середовище, виховне середовище.

Останніми десятиріччями у навчально-виховній системі загальноосвітніх навчальних закладів складається особлива культура підтримки, а також допомоги учням та їхнім батькам шляхом психолого-педагогічного супроводу, що розглядається як особливий вид допомоги, забезпечуючи особистісний розвиток і виховання в умовах навчально-виховного процесу.

Зазначимо, що сама ідея супроводу як втілення гуманістичного, особистісно орієнтованого підходу тісно пов'язана з реалізацією права дитини на повноцінний розвиток і, як наслідок, якісною модернізацією системи освіти. Особливістю психолого-педагогічного супроводу є необхідність вирішення завдань особистісного розвитку і виховання школярів у складних умовах